

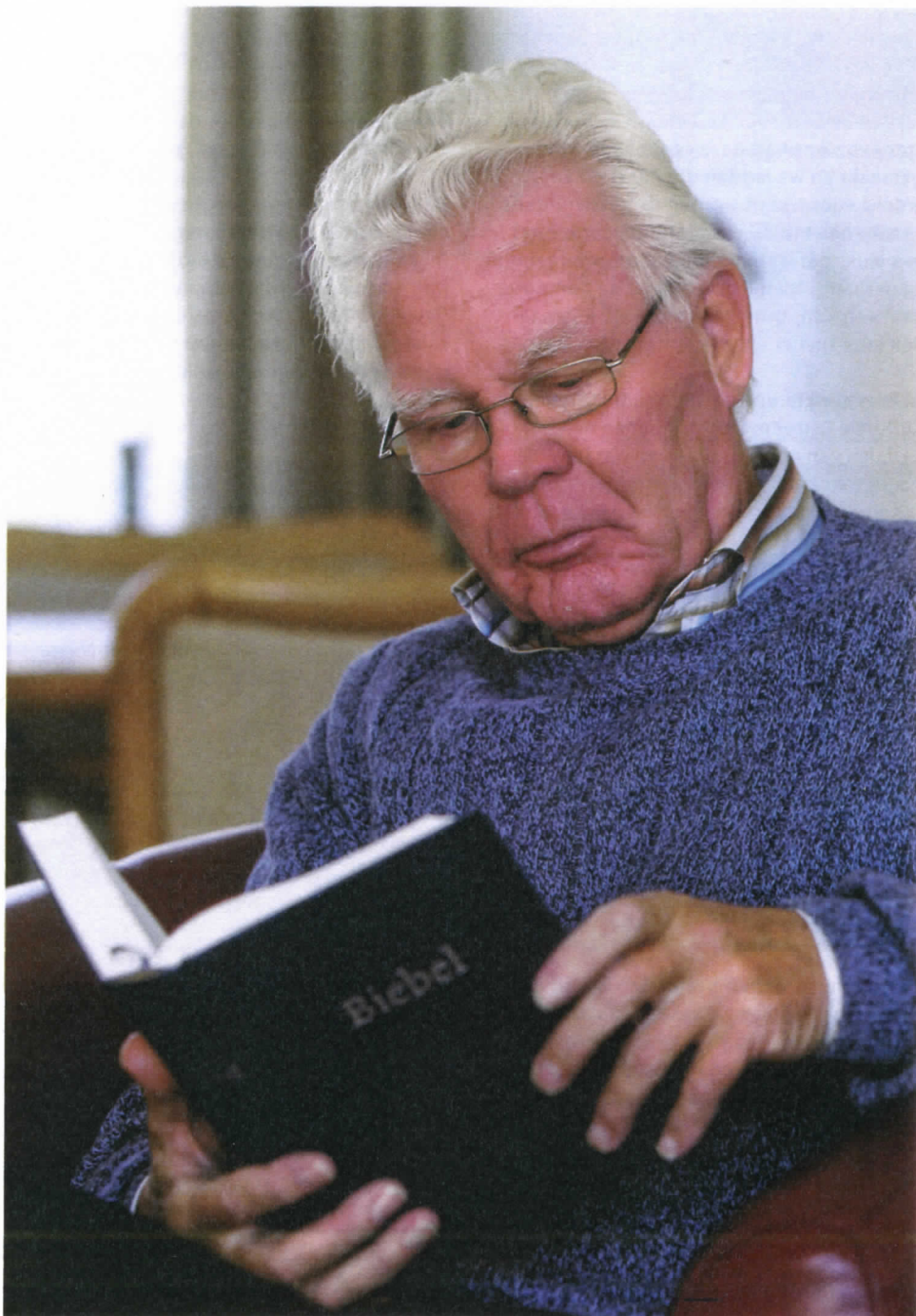
Zo werd wijngaard vertaald naar droevetoen en kijfachtige huisvrouw werd havvelsnoet

De Groningers kunnen eindelijk de Bijbel in hun eigen streektaal lezen.

Met de verschijning van de Biebel is een einde gekomen aan een jarenlang vertaalproces: als het ware een monnikenwerk.

De eerste uitgave van 3000 boeken was al voordat de officiële presentatie plaatsvond bij de uitgever uitverkocht.

Deze grote belangstelling, ook vanuit het buitenland, was een totale en dus aangename verrassing. Voor het eind van dit jaar moet er een tweede uitgave op de markt verschijnen.

Coördinator van het vertaalproject Marten van Dijken vertelt over de totstandkoming van deze Biebel. Over hoe wijngaard veranderde in droevetoen en kijfachtige huisvrouw in havvelsnoet.

De Biebel werd onlangs gepresenteerd in de Groninger Martinikerk. De eerste exemplaren werden onder grote belangstelling uitgereikt aan oud-burgemeester Siepie de Jong van Leek en aan cultuurgedeputeerde Hans Gerritsen.

Gedurende een aantal decennia werd door een grote groep vrijwilligers met grote vasthoudendheid aan deze streektaalvertaling gewerkt. Vandaar dat deze noeste arbeid in september van dit jaar werd gehonoreerd met de K. ter Laan Pries 2008 van de Stichten 't Grunneger Bouk.

Marten van Dijken (71) maakte vanaf 1979 deel uit van de groep medewerkers die zich bezighield met de vertaling van de Bijbel-

● Coördinator Marten van Dijken: 'Vrijgemaakt, gereformeerd, hervormd, rooms, ze namen allemaal aan het project deel.'

teksten in het Gronings. 'Ik ben in Stedum geboren en heb altijd Gronings gesproken', vertelt hij. 'Maar op schrift beheerste ik mijn streektaal nauwelijks. Deze vaardigheid heb ik me in de loop der jaren aan moeten leren.'

'Woord voor woord werden de verschillende versies behandeld en bediscussieerd'

Hij kwam aanvankelijk in de zogeheten Lucas-groep terecht, de vrijwilligers die het gelijknamige deel uit de bijbel moesten vertalen. 'We kwamen meestal maandelijks bij elkaar', geeft Van Dijken aan. 'Na afloop van iedere bijeenkomst kregen we huiswerk mee in de vorm van een stuk tekstvertaling. Ieder van ons had deze een maand later gemaakt en we legden die naast elkaar. Woord voor woord werden de verschillende versies behandeld en bediscussieerd. Heel erg leuk, dat wel, maar ook zeer omslachtig. Naderhand, toen iedereen met de computer overweg kon, ging het natuurlijk allemaal een stuk sneller en efficiënter.'

Al in 1959 werd op voorstel van de Groninger Culturele Gemeenschap begonnen met het vertalen van enige psalmen en gezangen in het Gronings. 'Gewoon voor het gebruik tijdens de kerkdiensten', vervolgt Van Dijken. 'Er werden twee groepen gevormd, één voor de Bijbelteksten en één voor de liederen. Aanvankelijk werd er heel voortvarend van start gegaan, maar vervolgens kwamen meerdere vertalingen niet echt meer van de grond.'

In 1973 werd een nieuwe vertaalpoging ondernomen en twee werkgroepen gingen er mee aan de slag. Ze waren ingesteld door de Culturele Raad van de provincie Groningen: één voor het Oude en één voor het Nieuwe Testament. 'Het plan bestond toen nog niet om de gehele Bijbel te vertalen. Het was alleen de bedoeling om een aantal delen in het Gronings te hebben.'

De vertalersgroepen bestonden elk uit ongeveer zes vrijwilligers. Onder hen enkele Groninger oud-hoogleraren op het gebied van het Hebreeuws en het Grieks. 'Zij maakten een eerste vertaling naar het Nederlands. Opnieuw woord voor woord, dus nog geen lopende zinnen. En daarna werd deze vertaling omgezet naar het Gronings. We hebben bewust gebruikgemaakt van de brontalen.'

Waarom niet gewoon stukken uit de Statenbijbel vertaald? 'We wilden willens en wetens de grondtalen gebruiken', zo stelt van Dijken resoluut. 'Anders zou er een vertaling van een vertaling moeten worden

gemaakt. Dat was misschien wel sneller gegaan, maar voor ons niet echt bevredigend. Nu hadden we een werkwijze ontwikkeld waarbij we zo dicht mogelijk bij de brontekst konden blijven. Die benadering was wel een stuk omslachtiger, dat klopt.'

In 1988 verschenen er twee uitgaven, één van het eerste boek Samuel en één met het Lucas-evangelie. 'Dat waren de resultaten van een jaar of veertien vertalen. We kwamen op den duur echter tot de conclusie dat er iets zou moeten veranderen en we besloten de schouders er steviger onder te zetten.' Het voornemen resulteerde in de oprichting van de zogeheten Liudgerstichten (1989). Deze stichting heeft als doelstelling 'om de religieus bepaalde bezigheden rond het Gronings te stroomlijnen en te bevorderen' en dominee Engel Jan Struif is tegenwoordig voorzitter. De evangelieprediker Liudger (742-809) is voor de Groningers vergelijkbaar met Bonifatius voor de Friezen, alleen werd hij niet om het leven gebracht.

Naast de oprichting van de stichting werd er een cursus bijbelvertalen georganiseerd. 'In samenwerking met de Rijksuniversiteit. Dat is een belangrijke stap voorwaarts geweest. Deze cursus werd bezocht door ruim 30 mensen. Na afloop hebben we gevraagd wie mee zou willen werken aan

Ook nog het Liedboek voor de Kerken in het Gronings

Groningen heeft nu na Friesland een complete Bijbel (de canonieke en deuter-canonieke boeken) in de eigen (streek)taal. 'Binnen afzienbare tijd wordt de Twentse Bijbel in één band gepresenteerd. En ik weet dat er ook op Urk, in Drenthe, de Achterhoek, Venlo en Zeeland aan een eigen vertaling wordt gewerkt.'

Van Dijken benadrukt dat de productie van de Groninger Bijbel vrijwel niets heeft gekost. 'Dat vind ik toch wel zeer bijzonder, alle deelnemers hebben zich al die jaren volledig vrijwillig ingezet. Alleen voor het laten drukken hebben we subsidie van de provincie gekregen.'

De Statenvertaling heeft een positieve invloed gehad op de ontwikkeling van de Nederlandse taal. Misschien heeft de Biebel nu dezelfde invloed op het Gronings. 'Het zou mooi zijn als door de Biebel mensen voor de Groninger streektaal enthousiast worden gemaakt.'

En wat rest er nu? 'We willen in ieder geval het Liedboek voor de Kerken in het Gronings vertalen en we denken aan een kinderbijbel in onze streektaal. Daarnaast hebben we nog tal van plannen waar we mee aan de slag gaan. We kunnen zeker vooruit en het enthousiasme van de vrijwilligers is nog steeds groot.'

onze Bijbelvertaling. Verreweg de meerderheid van hen was enthousiast. Toen konden we maar liefst zes vertaalgroepen vormen, verspreid over zowel het Oude als het Nieuwe Testament.'

Het leuke was de verscheidenheid van de medewerkers. 'Allerlei soorten mensen deden mee, van huisvrouwen tot onderwijzers. Vertegenwoordigers uit alle lagen van de bevolking en ook van verschillende kerken. Vrijgemaakt, gereformeerd, hervormd, rooms, ze namen allemaal aan het project deel. Die diversiteit heeft al die jaren geen enkel probleem opgeleverd. De belangrijkste band is altijd de Groninger streektaal geweest en dat is natuurlijk prachtig.'

'We hebben bewust gebruikgemaakt van de brontalen'

Van Dijken moest zijn werkzaamheden als vertaler verrichten naast zijn functie als ambtelijk secretaris van een schoolbestuur. Tot 1994, het jaar van zijn vervroegd pensioen. 'Ik herinner me nog dat voorzitter Aaldrik Ufkes van de Liudgerstichten mij vroeg om coördinator van de Groninger vertaling te worden. Ik zegde toe. En vanaf dat moment is het project in een stroomversnelling beland. Met zo'n 60 mensen werd er gestaag doorgewerkt. Verdeeld over een redactie, verschillende werkgroepen, lezersgroepen en een adviesraad.'

In 1994 werd er nog een extra vertaalgroep in het leven geroepen. 'In Nijmegen. Een van onze medewerkers, de oud-Groninger pater Wim Boelens, woonde er in een verzorgingsklooster. Deze heeft daar een vertaalgroepje gevormd van mensen met Groninger roots.'

Het vertalen in groepsvorm heeft een duidelijke meerwaarde, vindt Van Dijken. 'Soms kwam je al pratende en discussiërende op de beste ideeën. Ik weet nog dat we ons moesten buigen over de zin: De waarheid spruit uit de aarde. We piekerden er al tijden over totdat iemand van ons terloops zei: De waarheid komt de lucht oet valen. Toen hadden we de juiste vertaling gevonden. Of neem de zin: Ze willen even met je praten. In onze Biebel staat nu: Zai willen die even hebben. Of de term kijfachtige huisvrouw. Daar hebben we in het Gronings een prachtig woord voor: havvelsnoet. Daarnaast hebben we de vertaling van sommige woorden zelf moeten invullen. Het woord wijngaard bestond in het Gronings niet, daar hebben we droevetoen van gemaakt. Om dergelijke taalkundige problemen samen met anderen proberen op te lossen, dat heb ik altijd prachtig en heel boeiend gevonden.'

De Groninger Biebel is ontstaan in samenwerking met het Nederlands Bijbelgenootschap en de Katholieke Bijbelstichting. 'Zij werkten aan hun eigen Bijbelvertaling in het Nederlands en we hebben onderling stukken tekst uitgewisseld. Daar hebben we geluk mee gehad want we hoefden veel taalkundige problemen niet meer zelf op te lossen.' De Biebel werd overigens vertaald aan de hand van het zogenaamde algemeen beschaafd Gronings. De hoogleraar Groninger taal en cultuur en waarnemend streektaalfunctionaris, Siemon Reker, was namelijk lid van de raad van advies. Van Dijken: 'Voor de afgelopen twee jaar heb ik er enorm aan getrokken. Het laatste door ons vertaalde deel was het boek Job, een van de moeilijkste stukken. Doorgaans begon ik 's ochtends om negen uur eraan te werken. Soms ging ik door tot 's avonds acht uur. We wilden het karwei gewoon klaren en eindelijk eens een concreet resultaat laten zien.'

Het grote moment vond voor Van Dijken begin oktober plaats. 'Toen het eerste exemplaar van de Biebel van de lopende band rolde. Ik maakte dat samen met dominee Klaas Pieterman uit Niekerk mee. In de drukkerij van de uitgevergroep Jongbloed (vooraanstaand op het gebied van Bijbels en christelijke boeken - J.M.) in Heerenveen.'

- 'Om dergelijke taalkundige problemen samen met anderen proberen op te lossen, dat heb ik altijd prachtig en heel boeiend gevonden.'

De projectcoördinator realiseerde zich meer dan ooit dat hij bijna 30 jaar aan de realisatie van de Biebel had meegewerkt. 'Met hart en ziel. Deze Biebel is gewoon een stuk van mijn leven geworden. In de loop der jaren is helaas een aantal medewerkers overleden. Het is natuurlijk jammer dat zij

het grote moment van de presentatie niet meer mee hebben kunnen maken.'